

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

Справа «Світлорусов проти України»

(Заява №2929/05)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

12 березня 2009 року

ОСТАТОЧНЕ

12/06/2009

Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Світлорусов проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,

Райт Маруст (Rait Maruste),

Рената Ягер (Renate Jaeger),

Ізабель Берро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefevre),

Мириана Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Здравка Калайджієва (Zdravka Kalaydjieva), *судді*,

Станіслав Шевчук (Stanislav Shevchuk), *суддя ad hoc*,

та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,

після обговорення за зачиненими дверима 17 лютого 2008 року,

вносить таке рішення, що було ухвалене у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 2929/05), поданою проти України до Суду 20 січня 2005 року громадянином Республіки Білорусь Григорієм Валентиновичем Світлорусовим (далі — заявник) відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція).

2. Заявник був представлений пані З. К. Шевченко, адвокатом, що практикує в м. Києві. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженими — пані В. Лутковською та пані І. Шевчук з Міністерства юстиції.

3. Заявник стверджував, зокрема, що в разі його екстрадиції до Республіки Білорусь йому загрожуватимуть катування і несправедливий судовий розгляд, що його затримання і тримання під вартою були незаконними, що суд не розглядав без зволікань його клопотання про звільнення з-під варти та по суті і що він не мав права на відшкодування у зв'язку з триманням під вартою.

4. 31 травня 2005 року Суд оголосив заяву частково неприйнятною і вирішив направити Уряду України скарги заявника за статтею 3 і пунктом 1 статті 6 Конвенції, а також пунктами 1, 3, 4 і 5 статті 5 Конвенції. Суд також вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви одночасно (пункт 3 статті 29 Конвенції).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник, 1966 року народження, живе в м. Києві.

6. У листопаді 2000 року в Республіці Білорусь щодо заявника було порушено кримінальну справу.

7. 5 грудня 2003 року прокуратура м. Гродно винесла постанову про зміну обраного заявникові запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд на інший — у вигляді взяття під варту.

8. 9 березня 2004 року заявника було оголошено в міжнародний розшук.

9. 29 грудня 2004 року Лідське районне управління міліції Республіки Білорусь надіслало листа до Міністерства внутрішніх справ України, в якому повідомило, що за їхньою інформацією заявник, якого оголошено в розшук у зв'язку із шахрайством і постанову про затримання якого прокуратура м. Гродно винесла 5 грудня 2003 року, живе в Києві. Тому вони звернулися з вимогою розшукати і затримати заявника. Вони також стверджували, що процедура екстрадиції заявника відбуватиметься відповідно до Мінської конвенції 1993 року.

10. 29 грудня 2004 року заявника затримали працівники Печерського районного управління МВС України в м. Києві на підставі санкції на арешт, виданої прокуратурою м. Гродно 5 грудня 2003 року.

11. 31 грудня 2004 року відповідний відділ Міністерства внутрішніх справ Білорусі звернувся до голови Печерського районного суду м. Києва (далі — Печерський суд) з вимогою про взяття заявника під варту.

12. 5 січня 2005 року Печерське районне управління МВС м. Києва надіслало до Лідського районного управління МВС Республіки Білорусь запит про надання оригіналів

документів, необхідних для вирішення українським судом питання про взяття заявника під варту.

13. 6 січня 2005 року заступник Генерального прокурора Республіки Білорусь звернувся до Генеральної прокуратури України з вимогою про тримання заявника під вартою до одержання вимоги про його екстрадицію.

14. 11 січня 2005 року Печерський суд виніс ухвалу про обрання заявникові запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою строком на один місяць.

15. 13 січня 2005 року заявник оскаржив це рішення, посилаючись на нібито незаконний характер рішення державних органів Білорусі від 5 грудня 2003 року про взяття його під варту. Заявник також скаржився, що тримання його під вартою до 11 січня 2005 року було незаконним. Рішенням від 20 січня 2005 року апеляційний суд м. Києва залишив ухвалу від 11 січня 2005 року без змін, зазначивши, що вона є обґрунтованою і відповідає вимогам процесуального законодавства.

16. 19 січня 2005 року захисник заявника звернувся до Печерського суду зі скаргою, в якій вимагав визнати незаконним тримання заявника під вартою без судового нагляду у період з 29 грудня 2004 року до 11 січня 2005 року.

17. 19 січня 2005 року заступник Генерального прокурора Республіки Білорусь надіслав заступникові Генерального прокурора України офіційну вимогу про екстрадицію.

18. 20 січня 2005 року заявник звернувся до Європейського суду з прав людини з проханням не допустити видачі його Урядом України Республіці Білорусь, стверджуючи, що в такому разі ті, хто проводить розслідування в його справі в Республіці Білорусь, можуть піддати його катуванню, і він не зможе скористатися своїм правом на справедливий судовий розгляд.

19. 21 січня 2005 року Голова палати вказав Урядові України — як це передбачає правило 39 Регламенту Суду — на необхідність утриматися від видачі заявника Білорусі до 21 лютого 2005 року і запропонував сторонам надати додаткову інформацію.

20. 22 січня 2005 року процедуру екстрадиції заявника було призупинено.

21. 27 січня 2005 року заступник Генерального прокурора України поінформував заступника Генерального прокурора Республіки Білорусь про тимчасовий захід, вказаний Судом Уряду України, і звернувся з вимогою надати гарантії того, що заявника буде притягнуто до суду лише за злочин, у зв'язку з яким надійшла вимога про його екстрадицію, що до нього не буде застосовано смертну кару або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження, і що йому нададуть можливість безперешкодно виїхати з Білорусі після відбуття покарання.

22. 21 лютого 2005 року Голова палати, взявши до уваги зауваження сторін, вирішив продовжити дію тимчасового заходу, щоб дати палаті можливість винести відповідне рішення 8 березня 2005 року.

23. 21 лютого 2005 року заявник подав клопотання про надання йому статусу біженця, посилаючись на переслідування підприємців у Білорусі та ризик зазнати катування і поводження, що принижує гідність, з боку органів, які проводять розслідування в Білорусі.

24. Рішенням від 1 березня 2005 року Управління міграційної служби в м. Києві прийняло до розгляду по суті клопотання заявника про надання йому статусу біженця, визнавши викладені в клопотанні аргументи достатньо обґрунтованими. Служба також зазначила, що рішення, надані органами влади Білорусі, про застосування до заявника запобіжних заходів та висунуте проти нього обвинувачення викликають сумніви у зв'язку з їхньою розпливчастістю і відсутністю підтверджувальних матеріалів, а також недотриманням принципу презумпції невинуватості. Крім того, органи влади Білорусі не надали інформації стосовно спливу строку позовної давності, тим часом як правопорушення, в яких обвинувачували заявника, були вчинені ще в 1995 році. Посилаючись на зауваження Білоруського Гельсінського комітету, служба зазначила, що суд над друзями заявника, Ю. Кравцовим і А. Клімовим, підприємцями, які мали зв'язки з опозицією, був несправедливим, а самі вони зазнали катування. Служба також взяла до уваги лист Станіслава Шушкевича¹, в якому той повідомив, що екстрадиція заявника як підприємця,

¹ Депутат Національних Зборів Республіки Білорусь, голова Верховної Ради (парламенту) в 1991–1994 роках; разом із Борисом Сльциним і Леонідом Кравчуком підписав документ про створення СНД.

пов'язаного з опозицією, становитиме порушення його основоположних прав, якщо враховувати неможливість справедливого і безстороннього судового розгляду в Білорусі та існуючу в ній практику застосування катування до тих, хто асоціюється з політичною опозицією.

25. 8 березня 2005 року Суд продовжив дію тимчасового заходу відповідно до правила 39 до повідомлення про подальше рішення.

26. 9 березня 2005 року Печерський суд розглянув скаргу заявника на те, що тримання його під вартою з 29 грудня 2004 року до 11 січня 2005 року було незаконним. Під час судового розгляду захисник заявника подав додаткову скаргу, в якій стверджував про незаконність тримання заявника під вартою після 12 лютого 2005 року, оскільки зі спливом одномісячного строку тримання заявника під вартою, встановленого ухвалою 11 січня 2005 року, не було прийнято рішення про подальше тримання під вартою. Рішенням від 9 березня 2005 року Печерський суд визнав незаконним затримання заявника у період з 29 грудня 2004 року до 11 січня 2005 року і залишив без задоволення решту скарг, не сформулювавши жодного висновку про тримання заявника під вартою після 12 лютого 2005 року. У цьому зв'язку суд зазначив, що клопотання про звільнення з-під варти не може розглядатися в рамках процедури оскарження законності тримання під вартою.

27. Заявник оскаржив це рішення до апеляційного суду м. Києва. У своїй скарзі заявник оскаржував рішення Печерського суду про відмову в розгляді питання законності тримання його під вартою після 12 лютого 2005 року. Він також зазначив, що 11 січня 2005 року суд постановив взяти його під варту, щоб гарантувати його екстрадицію до Білорусі в разі прийняття такого рішення відповідними органами. Проте, з огляду на вказаний Судом тимчасовий захід і на те, що тривав розгляд клопотання заявника про надання йому статусу біженця, органи влади призупинили розгляд можливості його екстрадиції. Тому заявник просив негайно звільнити його з-під варти. Прокурор також оскаржив рішення від 9 березня 2005 року.

28. Рішенням від 4 травня 2005 року апеляційний суд м. Києва відхилив апеляційну скаргу заявника, задовольнив апеляцію прокурора і скасував рішення від 9 березня 2005 року в повному обсязі, мотивуючи це неможливістю розгляду скарг на незаконність тримання заявника під вартою в рамках процедури оскарження затримання відповідно до статті 106 Кримінально-процесуального кодексу.

29. 14 вересня 2005 року на підставі подання Управління міграційної служби в м. Києві Державний комітет у справах міграції надав заявникові статус біженця.

30. 9 листопада 2005 року заявника було звільнено з-під варти.

31. Листом від 15 листопада 2005 року Генеральна прокуратура України поінформувала Генеральну прокуратуру Республіки Білорусь про те, що екстрадиція заявника не відбудеться.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

A. Відповідне міжнародне і національне право

1. Конвенція країн СНД 1993 року про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах (далі — Мінська конвенція) (з поправками)

32. Конвенція ратифікована Верховною Радою України 10 листопада 1994 року. Вона набрала чинності щодо України 14 квітня 1995 року, а стосовно Республіки Білорусь — 19 травня 1994 року. До Конвенції були внесені поправки Протоколом 1997 року, до якого приєдналися обидві сторони і який набрав чинності щодо них 17 вересня 1999 року. У відповідних положеннях Конвенції з поправками, внесеними Протоколом 1997 року, зазначено:

С т а т т я 13. Дійсність документів

«2. Документи, що на території однієї з Договірних Сторін розглядаються як офіційні документи, користуються на територіях інших Договірних Сторін доказовою силою офіційних документів».

С т а т т я 61. Взяття під варту

або затримання до одержання вимоги про видачу

«1. Особа, видача якої потрібна, за клопотанням може бути узята під варту і до одержання вимоги про видачу. У клопотанні повинно бути посилання на постанову про узяття під варту ... і вказівка на те, що вимога про видачу буде представлена додатково. Клопотання про узяття під варту ... може бути передано поштою, телеграфом, телексом або телефаксом.

2. Особа може бути затримана і без клопотання, передбаченого в пункті 1 цієї статті, якщо маються передбачені законодавством підстави підозри, що вона зробила на території іншої Договірної Сторони злочин, що тягне за собою видачу.

3. Про узяття під варту або затримання до одержання вимоги про видачу необхідно негайно повідомити іншу Договірну Сторону».

Стаття 62. Звільнення особи, затриманої або узятої під варту

«1. Особа, узята під варту відповідно до пункту 1 статті 61, повинна бути звільнена, якщо вимога про її видачу не надійде протягом одного місяця з дня взяття під варту.

2. Особа, затримана відповідно до пункту 2 статті 61, повинна бути звільнена, якщо вимога про її видачу не надійшла протягом терміну, передбаченого законодавством для затримання».

2. *Цивільно-процесуальний кодекс (у редакції, чинній на час подій у справі)*

33. У відповідних положеннях статті 2481 Кодексу зазначалося:

«Громадянин має право звернутися до суду ... зі скаргою, якщо вважає, що рішенням, дією або бездіяльністю державного органу, юридичної або службової особи під час здійснення ними управлінських функцій порушено його права чи свободи».

В. Відповідна національна практика

Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 25 квітня 2003 року «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства»

34. У відповідних витягах постанови Пленуму Верховного Суду зазначено:

«11. Визнання затримання незаконним не є підставою для відмови в задоволенні подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту».

35. Інші положення національного законодавства і практики викладені в рішенні «Солдатенко проти України» (*Soldatenko v. Ukraine*, № 2440/07, пп. 21–29 і 31, від 23 жовтня 2008 року).

ЩОДО ПРАВА

I. СКАРГИ НА ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 і ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

36. Заявник скаржився, що в разі екстрадиції йому загрожуватиме жорстоке поводження і несправедливий судовий розгляд з боку органів влади Білорусі, а це становитиме порушення статті 3 і пункту 1 статті 6 Конвенції, відповідні положення яких проголошують:

Стаття 3

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

Пункт 1 статті 6

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який ... встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення».

37. Суд зазначає, що органи влади України відмовилися видати заявника Республіці Білорусь і припинили процедуру його екстрадиції. У матеріалах справи ніщо не свідчить про те, що йому й далі загрожує можливість екстрадиції до Білорусі.

38. Отже, заявник не може претендувати на статус жертви від порушення прав, захищених

статтею 3 і пунктом 1 статті 6 Конвенції, як передбачено у статті 34 Конвенції. Таким чином, ця частина заяви є явно необґрунтованою і відхиляється відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції.

II. СКАРГИ ПРО ПОРУШЕННЯ ПУНКТИВ 1 І 3 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

39. Заявник скаржився, що його тримання під вартою відбувалося із порушенням пунктів 1 і 3 статті 5. Він доводив, що у період з 29 грудня 2004 року до 6 січня 2005 року, коли Генеральна прокуратура Республіки Білорусь підтвердила намір подати офіційну вимогу про екстрадицію, його затримання підпадало під дію пункту 1(с) статті 5. І лише після цієї дати, на його думку, тримання його під вартою можна кваліфікувати як здійснюване «з метою екстрадиції». У відповідних положеннях статті 5 зазначено:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

...

f) законний арешт або затримання особи ..., щодо якої провадиться процедура ... екстрадиції.

...

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання».

A. Щодо прийнятності

40. Заявник доводив, що тримання його під вартою з 29 грудня 2004 року до 6 січня 2005 року підпадало під дію пункту 1(с) статті 5 Конвенції, оскільки не було вимоги про його екстрадицію до Білорусі; тому він вважав, що його затримали на підставі пункту 2 статті 61. На його думку, лише після 6 січня 2005 року, тобто після одержання такої вимоги органами влади України, тримання його під вартою переходило до сфери застосування пункту 1(f) статті 5. Зі свого боку, Уряд вважав, що під дію пункту 1(f) статті 5 підпадало затримання заявника і тримання його під вартою протягом усього зазначеного періоду.

41. Суд зазначає, що заявника затримали на підставі постанови про міжнародний розшук, яку винесли органи влади Білорусі, і його повідомили про це в день затримання. Його також повідомили про те, що провадження в його кримінальній справі здійснюється в Білорусі, а не в Україні. Того самого дня Печерське районне управління МВС м. Києва одержало від органів влади Білорусі офіційну вимогу про арешт заявника, а також повідомлення про те, що вимогу про його екстрадицію буде подано відповідно до Мінської конвенції. 11 січня 2005 року Печерський суд постановив обрати стосовно заявника запобіжний захід у вигляді тримання під вартою строком на один місяць в очікуванні на процедуру екстрадиції. 19 січня 2005 року Генеральна прокуратура України одержала від Генеральної прокуратури Республіки Білорусь офіційну вимогу про екстрадицію заявника у зв'язку з кримінальним переслідуванням. Суд також зазначає, що Мінська конвенція, яка є частиною національного законодавства України, передбачає можливість тимчасового арешту особи, яка перебуває в розшуку, з метою її можливої екстрадиції до запитуючої держави навіть до одержання офіційної вимоги про її видачу. З огляду на наведені вище факти Суд вважає, що органи влади України затримали заявника і взяли його під варту в рамках заходів, направлених на його екстрадицію. Кримінальної справи стосовно заявника в Україні порушено не було. До того ж ніяких інших підстав — за винятком пов'язаної з екстрадицією — стосовно затримання заявника протягом

зазначеного періоду органи влади не наводили і в матеріалах справи ніщо не свідчило про те, що такі інші підстави будь-коли існували. Таким чином, хоча заявник і доводив протилежне, тримання його під вартою протягом усього зазначеного періоду здійснювалося з метою екстрадиції, і тому згадану вище скаргу слід розглядати у світлі пункту 1(f) статті 5 Конвенції (див. ухвалу у справі «Новік проти України» (*Novik v. Ukraine*), від 13 березня 2007 року, № 48068/06). Отже, пункт 1(с) статті 5 і відповідно пункт 3 статті 5 Конвенції незастосовні в цій справі (див. рішення у справі «Куїнн проти Франції» (*Quinn v. France*), від 22 березня 1995 року, серія А, № 311, п. 53).

42. Суд вважає, що скарга на підставі пункту 1(f) статті 5 Конвенції не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною за будь-яких інших підстав. Тому вона оголошується прийнятною. Скарги заявника з посиланням на пункт 1(с) і пункт 3 статті 5 Конвенції є явно необґрунтованими і відхиляються відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції.

В. Щодо суті

1. Подання сторін

а) Уряд

43. Уряд доводив, що питання екстрадиції осіб з України до Білорусі регулюються Мінською конвенцією 1993 року, яка була ратифікована Верховною Радою України і стала частиною законодавства України відповідно до статті 9 Конституції. Уряд також зазначав, що згідно з Мінською конвенцією Договірна держава повинна визнавати офіційні документи, видані іншою Договірною державою. Уряд доводив, що, затримавши заявника, органи влади України діяли згідно зі своїми міжнародними зобов'язаннями за Мінською конвенцією, і що метою тримання його під вартою було здійснення екстрадиції.

44. 29 грудня 2004 року заявника було затримано. Того самого дня органи влади Білорусі підтвердили, що він перебуває в розшуку у зв'язку з вчиненням злочину, подали підтверджувальні документи і повідомили про підготовку офіційної вимоги про екстрадицію. 11 січня 2005 року суд виніс ухвалу про взяття заявника під варту, а 19 січня 2005 року Генеральна прокуратура Білорусі надіслала необхідні документи та офіційну вимогу про видачу заявника упродовж строку, встановленого Мінською конвенцією.

б) Заявник

45. Заявник стверджував, що Мінська конвенція не передбачає процедури тримання під вартою в очікуванні на екстрадицію і відсилає в цьому зв'язку до національного законодавства. Він доводив, що Україна як суверенна держава не може висувати аргументи про відсутність відповідальності за дії, вчинені у відповідь на вимогу та на підставі документів, одержаних від іноземної держави. Він стверджував, що Уряд несе відповідальність за свої рішення, навіть якщо такі рішення мали на меті забезпечення виконання рішення органу влади іноземної держави.

46. Заявник також доводив, що протягом більшої частини часу тримання його під вартою цей захід здійснювався без відповідного судового рішення, що, на його думку, було незаконним. Він вважав, що навіть у період з 11 січня до 11 лютого 2005 року, коли його тримали під вартою на підставі ухвали Печерського суду, застосування такого заходу було незаконним, оскільки законодавство України не передбачало чіткої і передбачуваної процедури стосовно тримання під вартою в очікуванні на екстрадицію.

2. Оцінка Суду

47. У своїх попередніх рішеннях Суд уже зазначав, що коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Вимога «якості закону» в контексті пункту 1 статті 5 означає, що у випадку, коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні — для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля (див. справи «Барановський проти Польщі» (*Baranowski v. Poland*), № 28358/95, пп. 50–52, *ECHR* 2000-III, і «Худойоров проти Росії» (*Khudoyorov v. Russia*), № 6847/02, п. 125, *ECHR* 2005-... (витяги)).

48. Щодо якості національного законодавства, яке регулює питання тримання особи під вартою в очікуванні на екстрадицію, Суд повторює, що подібні питання він уже розглядав

у згаданій вище справі «*Солдатенко проти України*» (пп. 112–114) і визнав, що законодавство України не передбачає процедури, достатньо доступної, чітко сформульованої і передбачуваної у своєму застосуванні — такої, яка давала б змогу уникнути ризику свавільного тримання під вартою в очікуванні на екстрадицію. У справі, що розглядається, заявника було допроваджено до суду із значною затримкою, строк, визначений в ухвалі про взяття його під варту, становив один місяць, і суд його ніколи не продовжував. Крім того, національні суди зрештою визнали неможливість оскарження заявником свого затримання на підставі положень Кримінально-процесуального кодексу, але не запропонували жодної іншої процедури, якою він міг би скористатись у своїй ситуації. За таких обставин Суд не знаходить причин відхилитися від висновків, яких він дійшов у справі *Солдатенка*, і підтверджує, що відповідне національне законодавство не забезпечувало захисту заявника від свавілля. Таким чином, Суд не вважає за необхідне окремо розглядати питання про те, чи здійснювалася процедура екстрадиції з належною сумлінністю (див. справу «*Ісмойлов та інші проти Росії*» (*Ismoilov and Others v. Russia*), № 2947/06, п. 140, від 24 квітня 2008 року).

49. Отже, було порушено пункт 1(f) статті 5 Конвенції.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 4 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

50. Заявник також скаржився на відсутність у національному законодавстві достатніх процесуальних гарантій здійснення судового контролю законності його затримання (взяття під варту), а також на зволікання із судовим контролем для перевірки законності його затримання, оскільки його допровадили до суду на сьомий день після затримання. Він посилався на пункт 4 статті 5 Конвенції, який проголошує:

«Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним».

A. Щодо прийнятності

51. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною за якихось інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

B. Щодо суті

1. Подання сторін

а) Уряд

52. Уряд доводив, що заявник міг скористатися ефективною процедурою оскарження законності взяття його під варту. За твердженням Уряду, така процедура визначена статтями 106, 1652 і 382 Кримінально-процесуального кодексу та Постановою Пленуму Верховного Суду від 8 жовтня 2004 року.

53. Уряд зазначав, що питання законності тримання заявника під вартою розглядалося у двох судових провадженнях.

54. Перше провадження — це розгляд національними судами законності обрання стосовно заявника запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. Захисник оскаржив судову ухвалу від 11 січня 2005 року про взяття заявника під варту, але 20 січня 2005 року Київський міський суд залишив його апеляційну скаргу без задоволення. Уряд доводив, що національні суди розглядали скаргу захисника заявника без зволікань і в межах строків, передбачених законом.

55. Друге провадження — це розгляд скарги, в якій захисник оскаржував законність тримання заявника під вартою з 29 грудня 2004 року до 11 січня 2005 року. Зазначену скаргу було подано 19 січня 2005 року, а до Печерського суду вона надійшла 24 січня 2005 року. Судові засідання у справі двічі відклалися: 10 лютого 2005 року — через нез'явлення захисника заявника в судові засідання, і 18 лютого 2005 року — через хворобу судді. 9 березня 2005 року Печерський суд провів судові засідання і ухвалив рішення, яким частково задовольнив скаргу заявника, визнавши, що тримання його під вартою протягом згаданого вище періоду було незаконним. 4 травня 2005 року Київський міський суд скасував рішення суду першої інстанції і відхилив апеляційну скаргу

заявника. Отже, на думку Уряду, національні суди розглядали скаргу захисника заявника без зволікань і в межах строків, передбачених законом.

б) Заявник

56. Заявник доводив, що затримка з допровадженням його до суду підтверджує факт відсутності процедури судового контролю за законністю тримання під вартою в очікуванні на екстрадицію. Він також стверджував, що положення Кримінально-процесуального кодексу, на які посилався Уряд, не поширюються на його ситуацію, оскільки стосуються кримінального розслідування, а не процедури екстрадиції. Він також наполягав, що з огляду на Постанову Пленуму Верховного Суду № 4 від 25 квітня 2003 року (див. пункт 34 вище), в якій зазначено, що «визнання затримання незаконним не є підставою для відмови в задоволенні подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту», суди не звільнили б його з-під варти, навіть якби його затримання (взяття під варту) було визнано незаконним.

2. Оцінка Суду

57. Суд повторює, що мета пункту 4 статті 5 полягає в захисті права осіб, яких затримано і взято під варту, на судовий контроль законності застосованого до них заходу (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Де Вільде, Оомс і Версип проти Бельгії*» (*De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*), від 18 червня 1971 року, серія А, № 12, п. 76). Відповідний засіб юридичного захисту має бути доступним для затриманої особи під час її перебування під вартою, давати їй можливість домогтися невідкладного судового контролю законності тримання її під вартою, а за відповідних обставин — свого звільнення. Існування засобу юридичного захисту, якого вимагає пункт 4 статті 5, має бути достатньо визначеним як на практиці, так і в теорії, інакше такому засобу не вистачатиме доступності та ефективності, які потребуються для цілей цього положення (див., *mutatis mutandis*, справи «*Стоїчков проти Болгарії*» (*Stoichkov v. Bulgaria*), № 9808/02, п. 66 (вкінці), від 24 березня 2005 року,

та «*Вачев проти Болгарії*» (*Vachev v. Bulgaria*), № 42987/98, п. 71, *ECHR* 2004-VIII (витяги)). Доступність засобу юридичного захисту означає, зокрема, що умови, які органи влади створили на власний розсуд, мають бути такими, щоб заявники могли реально скористатися цим засобом (див., *mutatis mutandis*, згадане вище рішення у справі *Чонки* (*Čonka*), пп. 46 і 55).

58. Суд нагадує свої висновки за пунктом 1 статті 5 Конвенції про відсутність в Україні правових положень, які б регулювали процедуру взяття під варту в очікуванні на екстрадицію. На думку Суду, за обставин цієї справи зазначені висновки застосовні й до скарги заявника на підставі пункту 4 статті 5 Конвенції, оскільки Уряд не довів, що заявник мав змогу скористатися відповідною процедурою, за допомогою якої суд міг би перевірити законність тримання його під вартою. Суд також нагадує, що положення Кримінально-процесуального кодексу, на які посилався Уряд, проаналізовані в рішенні у справі *Солдатенка*, і в ній Суд визнав, що ці положення стосуються ситуацій, пов'язаних із кримінальними провадженнями в національних органах та сторін у таких провадженнях, і конкретно не стосуються процедури екстрадиції (див. згадане вище рішення у справі *Солдатенка*, п. 126). Як і у справі *Солдатенка*, у цій справі Уряд не пояснив, яким чином статті 106, 1652 і 382 Кримінально-процесуального кодексу могли б забезпечити судовий контроль, якого вимагає пункт 4 статті 5. Крім того, Суд бере до уваги постанову Верховного Суду, на яку посилається заявник (див. пункти 34 і 56 вище), а також ту обставину в цій справі, що національний суд, визнавши тримання заявника під вартою незаконним, все ж таки відмовився звільнити його з-під варти (див. пункт 26 вище).

59. Наведені вище міркування Суд вважає достатньою підставою для висновку про наявність порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

V. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 5 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

Посилаючись на пункт 5 статті 5 Конвенції, заявник стверджував, що законодавство України не передбачає відшкодування для потерпілих від незаконного затримання (взяття під варту) у зв'язку з процедурою екстрадиції.

«5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування».

А. Щодо прийнятності

60. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною за якихось інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

В. Щодо суті

1. Подання сторін

а) Уряд

61. На думку Уряду, недоцільно розглядати питання відповідальності України за пунктом 5 статті 5 Конвенції, оскільки затримання заявника та взяття його під варту здійснювалися на вимогу Республіки Білорусь, а Україна в такій ситуації діяла тільки як виконавець вимоги іноземної держави. Уряд вважав, що після екстрадиції заявник мав би можливість заявити про свою невинуватість і домогтися відповідного відшкодування в Білорусі.

62. Уряд також стверджував: навіть якщо припустити, що Україна відповідальна за незаконне затримання заявника, він мав ефективний компенсаційний засіб юридичного захисту, передбачений законодавством України. Уряд посилався на статтю 2481 Цивільно-процесуального кодексу², яка передбачала для будь-якої особи можливість оскарження до суду рішень, дій або бездіяльності державних органів під час здійснення ними управлінських функцій, якщо, на думку особи, вони порушили її права і свободи.

63. Уряд зазначав, що заявник ніколи не звертався до суду з такою скаргою. Водночас Уряд повторював, що, на його думку, відповідальність за затримання заявника несуть органи влади Білорусі і буде доцільнішим, якщо скарги заявника розглянуть білоруські суди.

б) Заявник

64. Заявник і далі вважав, що органи влади України несуть відповідальність за свої дії та рішення, навіть якщо вони й діяли відповідно до рішень іноземної держави (див. пункт 45 вище). Він також стверджував, що законодавство України не передбачало відшкодування для осіб, яких було незаконно затримано у зв'язку з процедурою екстрадиції.

65. Щодо засобу юридичного захисту, запропонованого Урядом, заявник навів приклад з національної судової практики. У наведеному прикладі адміністративну скаргу на дії прокурора при вирішенні питань, пов'язаних з екстрадицією, було відхилено на тій підставі, що такі питання належать до сфери кримінального права і їх слід вирішувати відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу.

2. Оцінка Суду

66. Суд повторює, що дотримання пункту 5 статті 5 Конвенції забезпечується, якщо існує можливість вимагати відшкодування у зв'язку з позбавленням свободи за умов, які суперечили пунктам 1, 2, 3 і 4 (див. рішення у справі «*Вассінк проти Нідерландів*» (*Wassink v. the Netherlands*), від 27 вересня 1990 року, серія А, № 185-А, с. 24, п. 38, і справу «*Вачев проти Болгарії*», № 42987/98, п. 79, ЄСПЛ 2004-... (витяги)). Отже, право на відшкодування, закріплене в пункті 5, означає, що існує порушення одного із зазначених пунктів статті 5, виявлене національним органом або Судом.

67. Оскільки Суд уже встановив, що було порушено пункти 1 і 4 статті 5, то й пункт 5 статті 5 Конвенції також може бути застосовано (див. рішення у справі «*Стіл та інші проти Сполученого Королівства*» (*Steel and Others v. the United Kingdom*), від 23 вересня 1998 року, *Звіти 1998-VII*, с. 2740, п. 81). Отже, Суд має визначити, чи мав заявник відповідно до законодавства України забезпечене правовою санкцією право на відшкодування у зв'язку з порушенням статті 5 Конвенції.

68. Суд зазначає, що Уряд не навів рішень, які могли б слугувати прикладом застосування засобу юридичного захисту, на який він посилався, тоді як заявник подав судові рішення, які підтверджують протилежне. У справі заявника апеляційний суд м. Києва зрештою постановив, що законність тримання заявника під вартою неможливо оцінити у світлі

---

² На час подій у справі судове провадження в адміністративних справах регулювалося певними положеннями Цивільно-процесуального кодексу.

положень Кримінально-процесуального кодексу, тоді як заявник подав приклад іншого рішення (ухваленого тим самим судом), в якому зазначено, що до питань тримання під вартою в очікуванні на екстрадицію мають застосовуватися положення Кримінально-процесуального, а не Цивільно-процесуального кодексу. Отже, Суд доходить висновку, що засіб юридичного захисту, на який посилається Уряд, не є достатньо певним, тому він не задовольняє вимог пункту 5 статті 5 Конвенції.

69. Крім того, вбачається, що національні суди не вважали, що позбавлення заявника свободи становить порушення національного законодавства, хоча, як згадувалося вище, Уряд не довів, що існує закон, який би задовольняв вимоги пункту 1(f) і пункту 4 статті 5 Конвенції (див. пункти 48 і 58 вище). У такій ситуації, як видається, заявник не мав навіть теоретичної можливості вимагати компенсації в національних судах.

70. Отже, Суд визнає, що законодавство України не передбачає забезпечене правовою санкцією право заявника на відшкодування, як цього вимагає пункт 5 статті 5 Конвенції. Таким чином, мало місце порушення цього положення.

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

71. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

A. Шкода

72. Заявник вимагав 5000 євро відшкодування моральної шкоди.

73. Уряд вважав, що достатню справедливу сатисфакцію становитиме сам висновок про порушення.

74. Суд вважає, що внаслідок незаконного затримання і тримання під вартою заявник зазнав моральної шкоди, яку не може компенсувати сам тільки висновок про порушення його прав, гарантованих Конвенцією. Беручи до уваги обставини справи і керуючись принципом справедливості, як цього вимагає стаття 41 Конвенції, Суд присуджує заявникові 3000 євро за цим пунктом.

B. Судові та інші витрати

75. Заявник також вимагав 4000 євро відшкодування судових та інших витрат, пов'язаних із провадженням у Суді.

76. Уряд посилався на те, що витрати заявника, підтверджені документами, становлять лише 650 гривень (94,30 євро), але фактично навіть ця сума не була витрачена заявником.

77. Згідно з практикою Суду заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише в разі, якщо доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір — обґрунтованим. У цій справі Суд бере до уваги наявну в нього інформацію та зазначені вище критерії і вважає за доцільне присудити заявникові 100 євро відшкодування всіх згаданих витрат.

C. Відсотки в разі несвоєчасної виплати

78. Суд вважає, що пеня в разі несвоєчасної виплати має визначатися на підставі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД

1. Одноголосно *оголошує* прийнятними скарги за пунктом 1(f) та пунктами 4 і 5 статті 5 Конвенції щодо тримання під вартою в очікуванні на екстрадицію, а решту скарг — неприйнятними.

2. *Постановляє* одноголосно, що мало місце порушення пункту 1(f) статті 5 Конвенції.

3. *Постановляє* одноголосно, що мало місце порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

4. *Постановляє* одноголосно, що мало місце порушення пункту 5 статті 5 Конвенції.

5. *Постановляє* одноголосно, що:

а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявникові 3000 (три тисячі) євро відшкодування моральної шкоди, а також 100 (сто) євро відшкодування судових витрат; ці суми мають бути конвертовані у національну валюту держави-відповідача на день здійснення платежу плюс будь-який податок, який може бути стягнуто з цих сум;

б) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, плюс три відсоткових пункти.

6. Відхиляє більшістю голосів решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено письмово 12 березня 2009 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
Голова

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 правила 74 Регламенту Суду до цього рішення додано окрему думку судді Калайджиєвої, що частково не збігається з позицією більшості.

ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ КАЛАЙДЖИЄВОЇ, ЩО ЧАСТКОВО НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ

Згідно з пунктом 2 правила 60 палата може на свій розсуд вирішувати, чи є подані заявником деталізовані докази на підтвердження заявлених сум компенсації судових витрат достатніми і чи слід відхилити в повному обсязі або частково заявлені ним вимоги. На мою думку, це правило не можна розуміти як абсолютну умову або підставу для відхилення таких вимог, незважаючи на об'єктивно продемонстрований значний обсяг виконаної роботи. При вирішенні таких питань у попередніх справах Суд визначав 1) чи були заявлені судові та інші витрати у відповідній справі «фактичними і неминучими... з огляду на необхідність одержання відшкодування у зв'язку з виявленим порушенням Конвенції», і 2) чи був «розмір таких витрат обґрунтованим» (див., наприклад, справи «Толстой Милославський проти Сполученого Королівства» (*Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom*), п. 77, та «Нільсен і Йонсен проти Норвегії» (*Nilsen and Johnsen v. Norway*) [GC], п. 62).

Представник заявника підготувала і подала 17 сторінок відповідних зауважень і юридичного аналізу, які напевне допомогли Суду сформулювати висновки стосовно прийнятності та суті скарг заявника. Я не розумію, чому цей документ не може служити об'єктивним доказом того, що судові витрати були фактичними, а їх розмір виправдовує призначення більшої компенсації, ніж 100 євро.